

A LED-es általános világítással kapcsolatos problémák

Némethné Vidovszky Ágnes¹ – Majoros András² –
Schanda János³

1Nemzeti Közlekedési Hatóság, 2BME Építészkar, 3Pannon
Egyetem Műszaki Informatika Kar

Áttekintés

1. Általános világítás előírásainak rövid áttekintése
2. Káprázásról nagy vonalakban
3. UGR alkalmazhatósága/új előírás szükségessége

LED-k esetén

4. Konklúziók helyett kérdések, felvetések

Általános belsőtéri világításra vonatkozó előírások

MSZ EN 12464-1:2012

Új fogalmak:

- activity area (tevékenységi terület?) Task area (munka terület) volt és maradt
- Work place itt új, de (munkahely ld MSZ EN12464-2:2007)
- Work station itt új (munkaállomás ld. MSZ EN 12464-2:2007)
- Background area (háttér)
- Roof light (felülvilágító)
- Window (ablak)

„Ha a szavak használata nem helyes, a fogalmak értelmezése zavaros, nem lehet szabatosan cselekedni!”

Konfucius

MSZ EN 12464-1:2012 felhívja a figyelmet a sérült látók igényeire is.

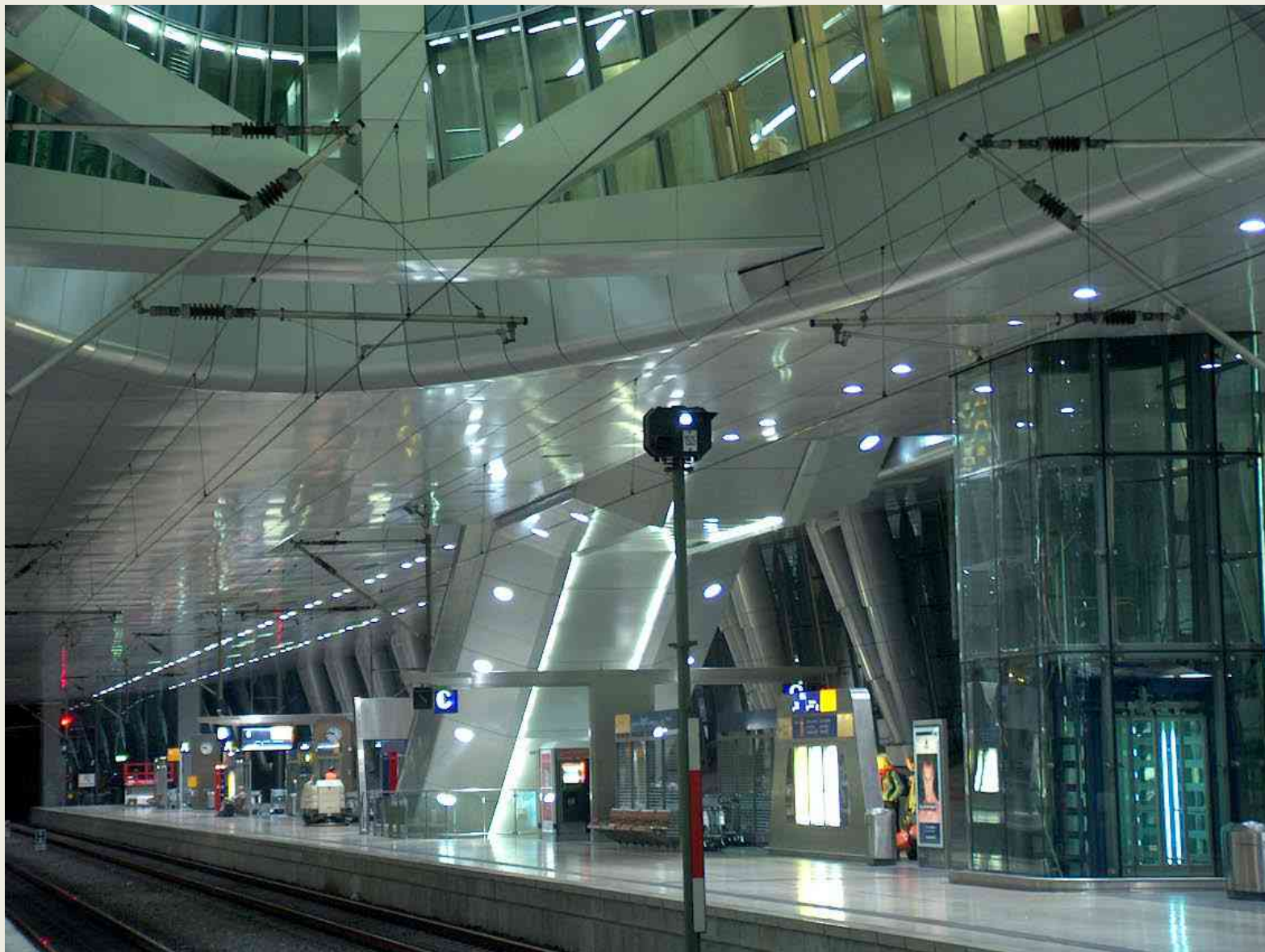

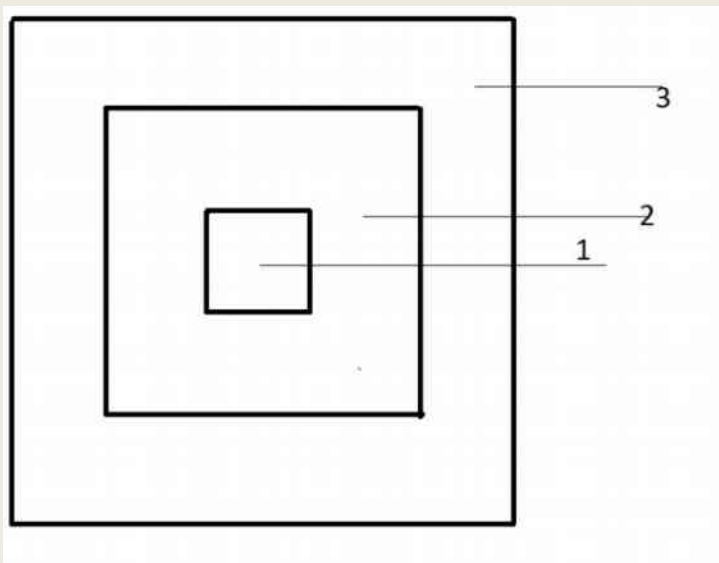
Foto:DéTa

Nem változott a túlzottan nagy fényűrűségek tilalma, ellenben növekedtek az ajánlott reflexió értékek. (Kérdés: Befolyásolhatjuk?)

Foto: DéTa

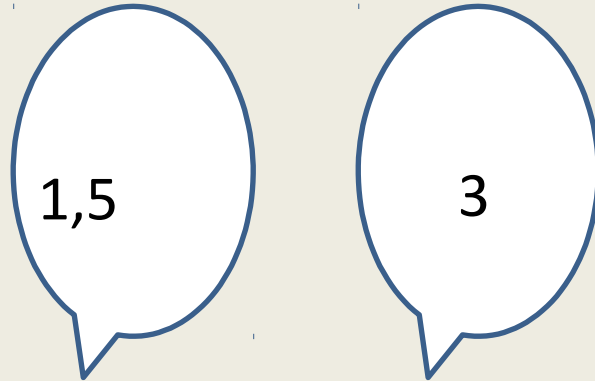
Új pontként szerepel a határoló felületek megvilágítására vonatkozó ajánlás (falak: 50 lx, mennyezet: 30 lx; U0: 0,1)
Új meghatározás a közvetlen környezet és háttér méreteire

3. Háttér legalább 3,0 m széles a közvetlen környezettel határos tér (background area)

2. Közvetlen környezet legalább 0,5 m széles sáv a munkaterület körül a látómezőben (immediate surrounding)

1. Munkaterület (task area)

E_{av} munkaterület $\geq E_{av}$ környezet $> E$ av háttér

A háttér méretét és helyzetét a tervezőnek meg kell adnia.

A felülvilágítók okozta megvilágítás egyenletességére is ad előírást a szabvány!

A közvetlen környezetre vonatkozóan: $U_0 \geq 0,4$;

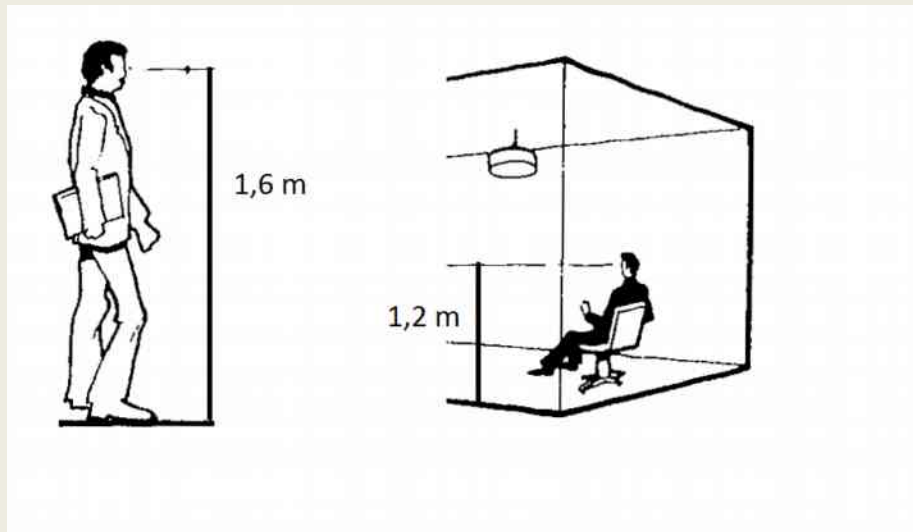
A háttérre vonatkoztatva: $U_0 \geq 0,1$.

Új fejezet a láthatóság szempontjából lényeges cilindrikus megvilágításra vonatkozó rész, ami nem túlzottan szerencsésen azt a számot viseli, ami korábban a szintani szempontokat tárgyalta.

Világítási feltételeket az átlagos **cilindrikus megvilágítás**, a térbeliség (**modelling**) és az **irányított világítás** írja le.

effect of directional lighting to reveal the depth, shape and texture of an object or person

A cilindrikus megvilágítás (E_z) a vertikális megvilágítások átlaga

Minimális értéke 50 lx, tárgyalóban és egyéb vizuális kommunikáció szempontjából fontos helyeken 150 lx.

A modelling (térbeli információ). Magyar elnevezése 2002-ben: „térbeliség érzékeltetése”, javaslatunk az **árnyékhatás**.

Érthetjük alatta a látott tárgy textúrájának ill. a látott arc vonásainak finom érzékelését is.

Ne legyenek kemény árnyékok, de ne legyen
árnyékmentes sem a világítás.

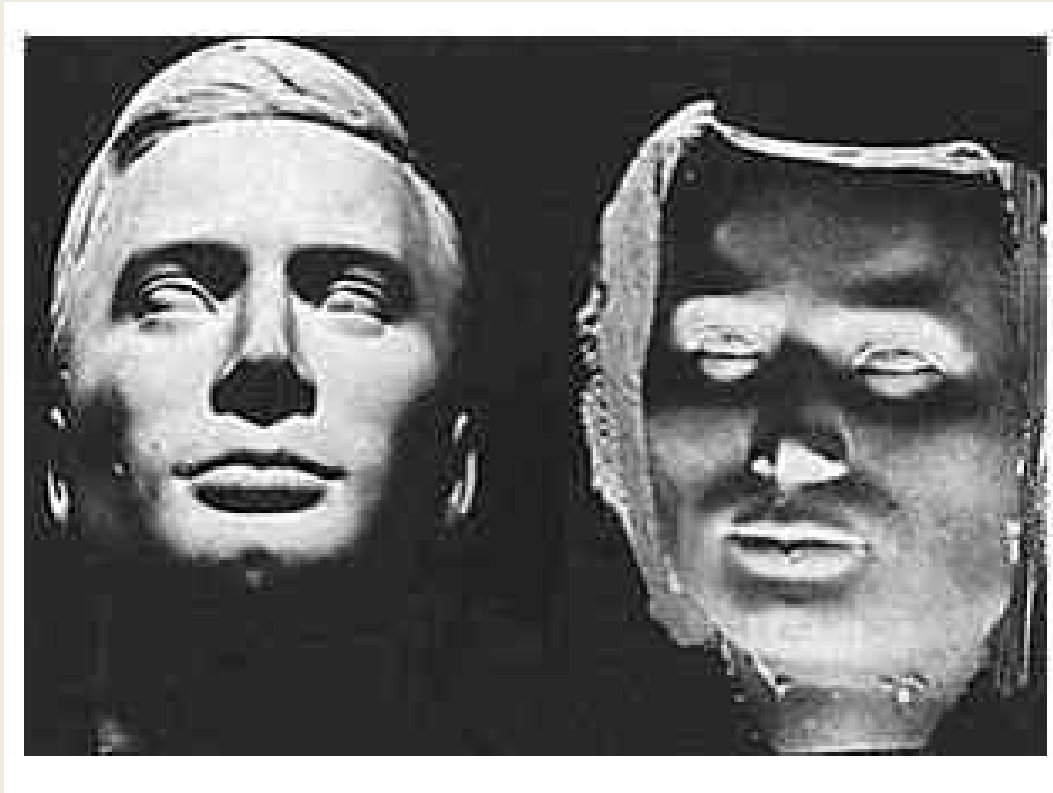
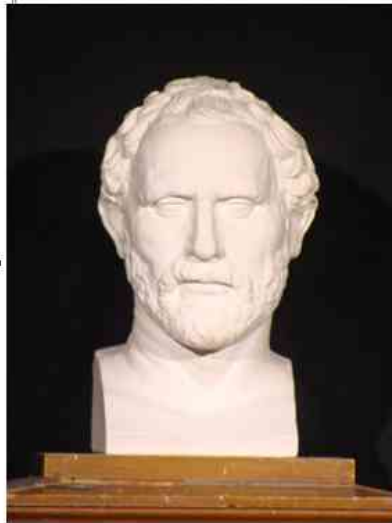
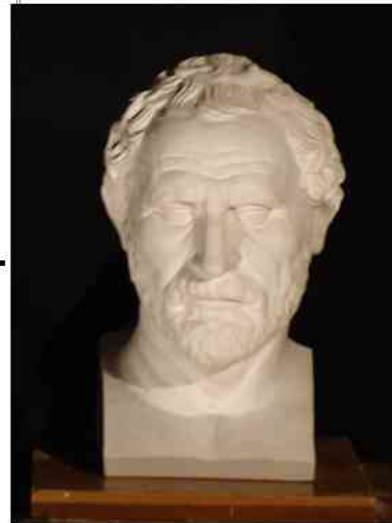

Foto: Kiss Zsuzsa

A „modelling” (térbeliség érzékeltetése) (árnyékhatás) leírja az egyensúlyt a diffúz és direkt világítás között, amit figyelembe kell venni.

12. ábra -- Vizuális-értékelés, 1. pozíció

14. ábra -- Vizuális-értékelés, 3. pozíció

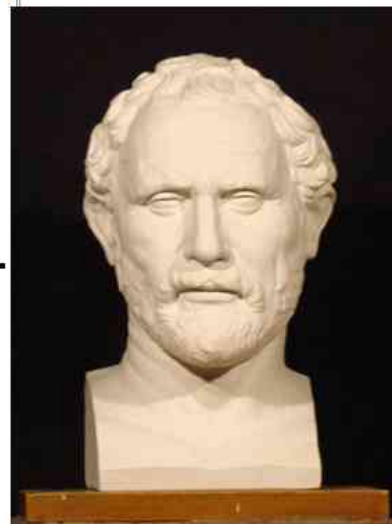
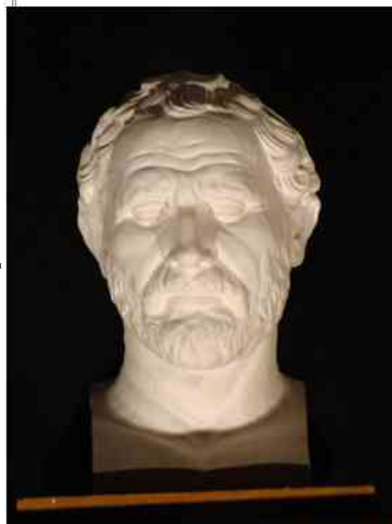

Foto: Bodzay Zsolt

A mérőháló azonos pontjában mért horizontális és a cilindrikus megvilágítás arányával írjuk le a modellinget. A jellemző érték jó világításhoz 0,3 – 0,6 között van (megfelelő egyenletes lámpatest kiosztás és felülvilágító esetén).

A direkt világítás növelheti a részletek láthatóságát, megkönnyíti a látást, de ügyelni kell a fátjol reflexióra.

A kemény árnyékok kerülendőek, de az árnyék segíti a láthatóságot sőt a kellemesség érzetét is (szerintem).

Káprázás

Káprázás: zavaró vagy rontó, ha a zavaró káprázást megfelelő határok között tartjuk, akkor rendszerint a rontó káprázás sem számottevő.

Tükröző felületeken létrejövő káprázást, fátyol reflexiónak vagy tükröző káprázásnak ismerjük.

A rontó káprázást a fátyol fényűrűség jellemzi, erre vonatkozó előírások nem változtak. Ellene matt felületekkel, a munkahely megfelelő elhelyezésével, a lámpatest, ablak, fényűrűségének csökkentésével, világos falakkal lehet védekezni.

$$\text{UGR} = 8 \log_{10} \left(\frac{0,25}{L_b} \sum \frac{L^2 \omega}{p^2} \right)$$

Ahol: L_b a háttér fénysűrűsége,
 L a lámpatest fénysűrűsége,
 ω a térszög
 p a Guth féle pozíció index

Problémák:

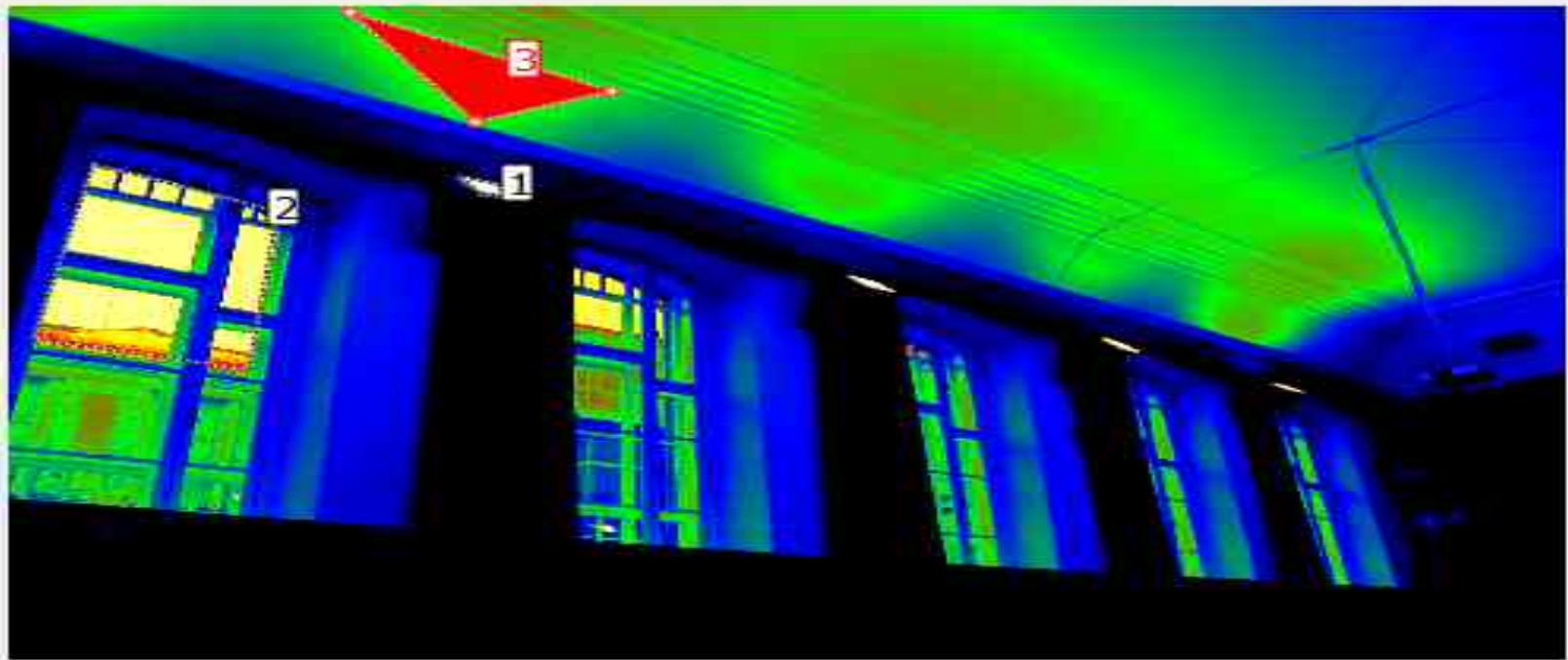
1. háttér meghatározása
2. lámpatest fénysűrűségének meghatározása

Háttér fogalmát a szabvány, mint a munkaterületet körülvevő teret határozza meg, de nem ad arra útmutatást, hogyan kell az oldalfalakat figyelembe venni. A hosszmérték egységben történő megadás nem szerencsés.

A háttér fényűréség meghatározásának másik problémája, hogy definíció szerint ezt a szembe jutó indirekt fény okozta megvilágítással lehet számolni.

x [pix] y [pix] L [cd/m,]
 4128 816

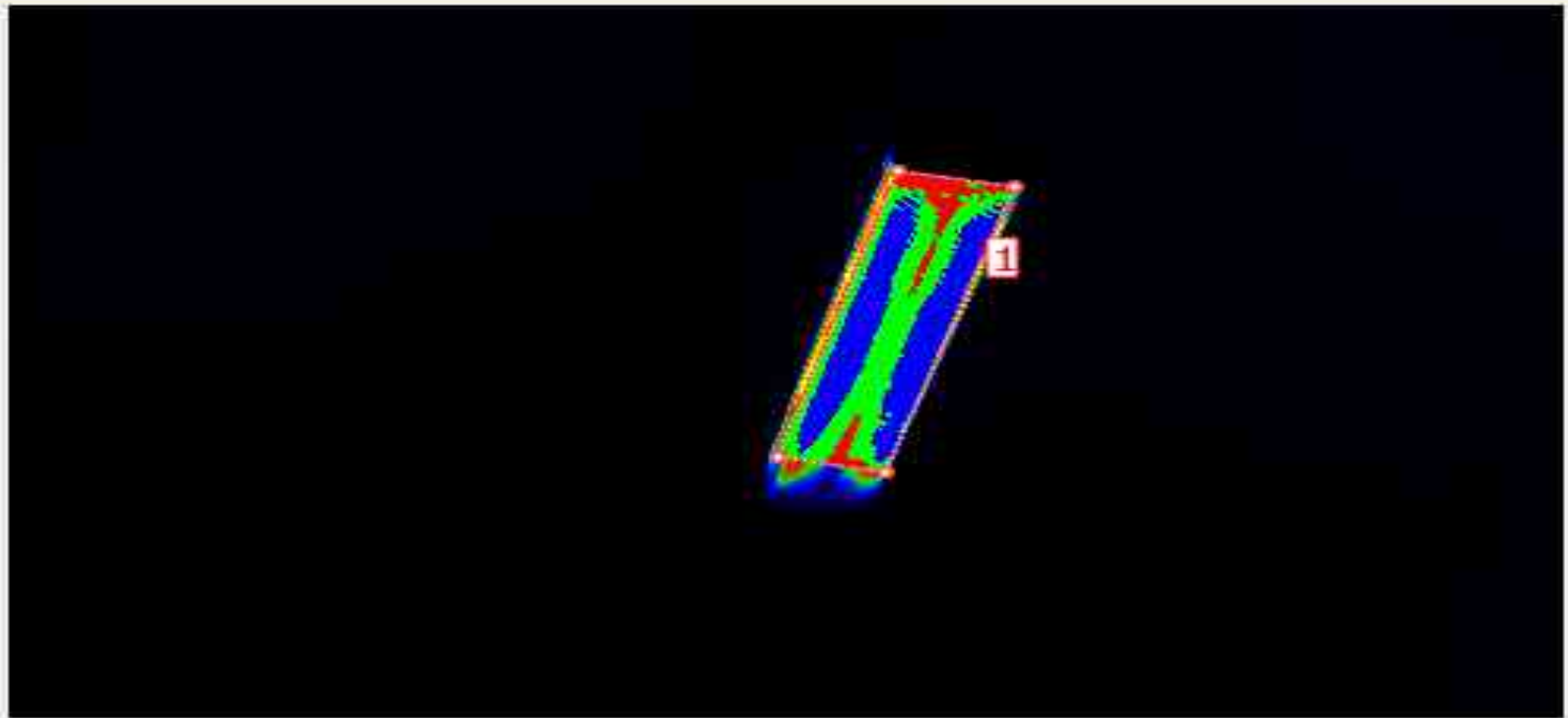
Overview Last capture **Luminance object**

Stat.No.	Parameter	Image	Region	Class	Area	Min	Max	Mean	Disp
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Bright	931	1917	2824	2777	92,8
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Intermediate	48	978,6	1879	1406	273,8
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Dark	460	23,34	942,9	173,2	193,9
2	Lum Gr[1]	Luminance image	2	Bright	43780	1886	2098	2010	48,19
2	Lum Gr[1]	Luminance image	2	Intermediate	13690	947,1	1886	1515	320,8
2	Lum Gr[1]	Luminance image	2	Dark	45660	26,73	946,9	198,8	222,5
3	Lum Gr[1]	Luminance image	3	Bright	0				
3	Lum Gr[1]	Luminance image	3	Intermediate	0				
3	Lum Gr[1]	Luminance image	3	Dark	27730	171,7	229,5	207,2	11,79

L a lámpatest fénysűrűsége opál (diffúz) buránál egyértelmű, már tükrös lámpatesteknél is problémás, LED???

Opálburás fénycsöves lámpatest

x [pix] y [pix] L [cd/m₂]
2078 769 6,141

Overview Last capture Luminance object

Stat.No.	Parameter	Image	Region	Class	Area	Min	Max	Mean	Disp
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Bright	43130	417,1	624,3	512,8	55,35
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Intermediate	39630	209,8	417,1	319,1	61,12
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Dark	9652	2,924	209,8	148,9	55,53

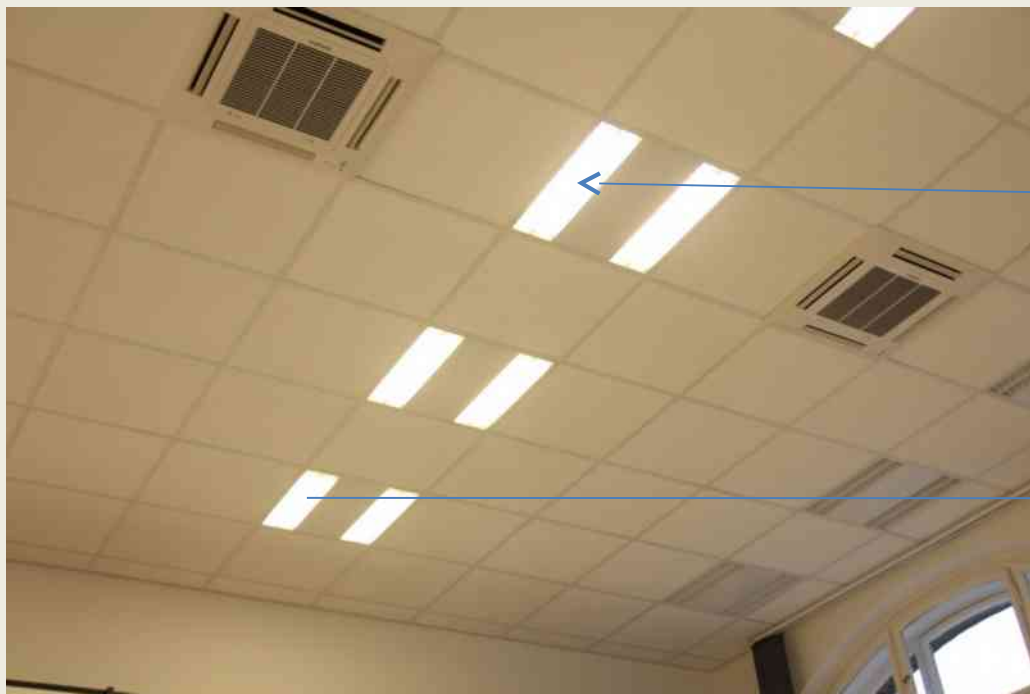
Világos/ Sötét ~ 3,4

Tükrös-rácsos mennyezetbe süllyesztett lámpatest

Overview Last capture Luminance object									
Stat.No.	Parameter	Image	Region	Class	Area	Min	Max	Mean	Disp
1	Lum Gr[1]	Luminance image	2	Bright	10620	1948	5886	3967	1290
1	Lum Gr[1]	Luminance image	2	Intermediate	1208	1001	1946	1469	291,9
1	Lum Gr[1]	Luminance image	2	Dark	196	450,4	996,9	857,7	137,6
2	Lum Gr[1]	Luminance image	3	Bright	4332	1948	2897	2422	233,8
2	Lum Gr[1]	Luminance image	3	Intermediate	1191	1001	1947	1629	228,1
2	Lum Gr[1]	Luminance image	3	Dark	287	55,57	984,1	371,2	289,4

2.

3.

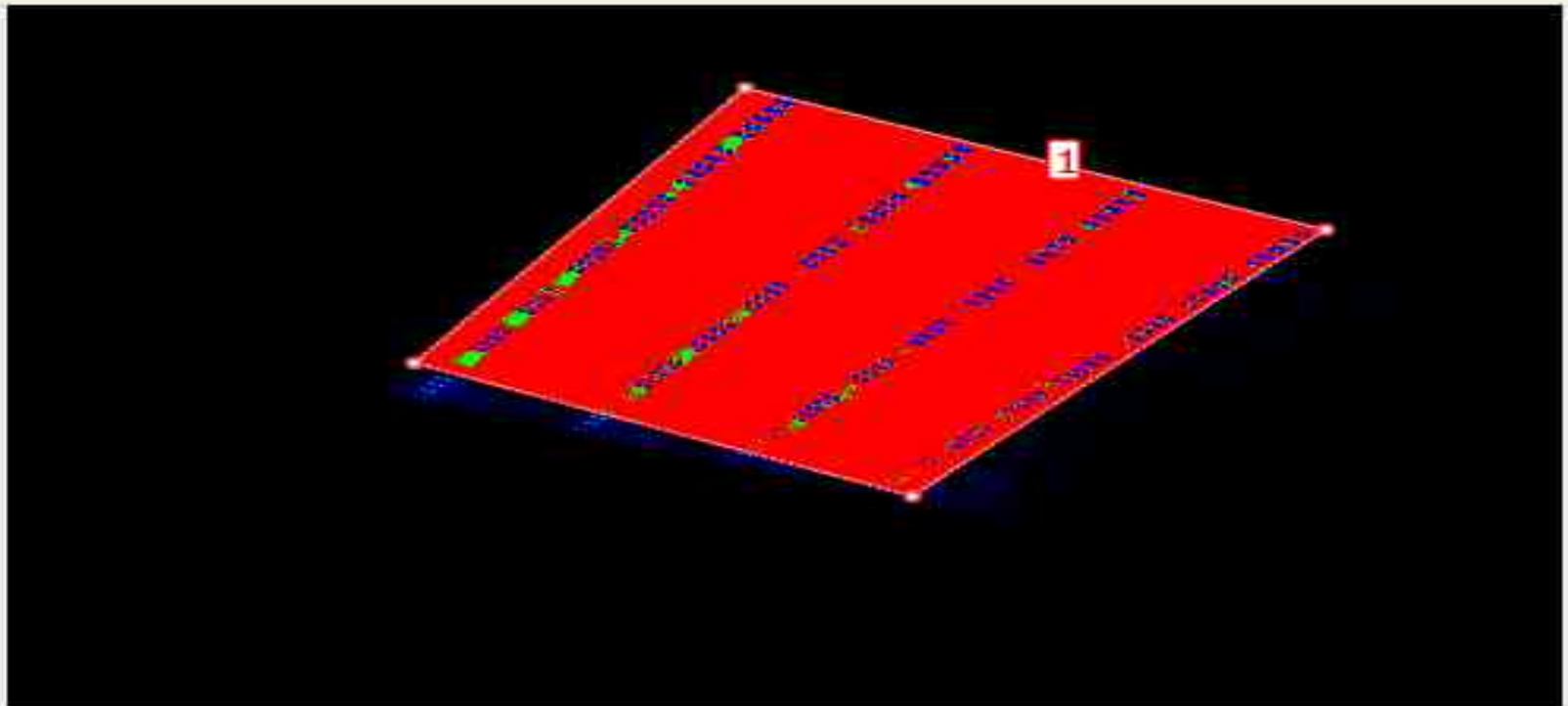
Világos/Sötét arány

2. eseten ~ 4,6

3. eseten ~ 6,5

LED-s mennyezeti lámpatest

x [pix] y [pix] L [cd/m₂]
2139 547 16,98

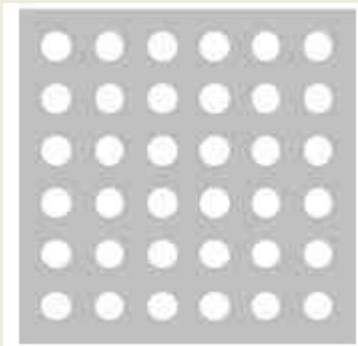
Overview Last capture **Luminance object**

Stat.No.	Parameter	Image	Region	Class	Area	Min	Max	Mean	Disp
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Bright	20490	17410	26110	24050	2128
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Intermediate	10860	8707	17410	11420	2514
1	Lum Gr[1]	Luminance image	1	Dark	509400	0	8706	863,2	1594

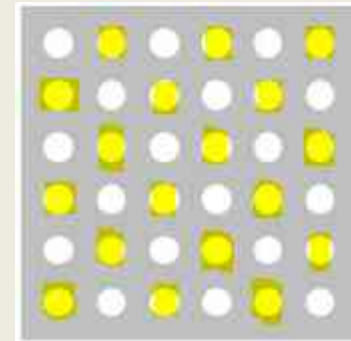
Világos/Sötét ~ 28

Jellegzetes LED elhelyezések a lámpatestekben

Mátrix elrendezés

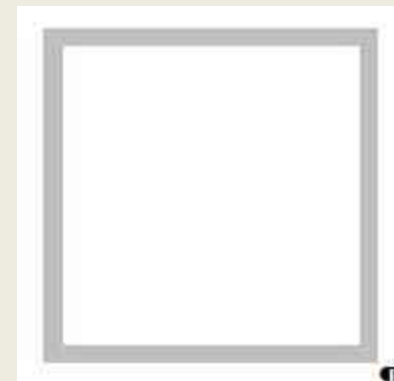
Sakktábla elrendezés

Soros elrendezés

Az összehasonlító egyenletes jel/inger

Konklúziók helyett kérdések, felvetések

1. Az MSZ EN 12464-1:2012 magyar fordítása szükséges
2. Meg kell határozni a háttér fénysűrűség számításának, ellenőrzésének módját
3. Ki kell dolgozni a LED-s lámpatestek egyenértékű? **effektív?** fénysűrűség meghatározásának módját, erre vannak próbálkozások nemzetközi szinten.

Köszönjük megtisztelő figyelmüket!

Az egyik szerző (Dr. Schanda János) köszönetet mond a
TAMOP-4.2.2.A-11/1/KONV-2012-007 projekt támogatásáért.